

Eestis ilmunud Ida-kirjandus: oktoober 2014 – september 2015

Ida klassika tõlked

Amenemhet I õpetus oma pojale

Vanaegiptuse keelest tõlkinud ja kommenteerinud Sergei Stadnikov.
(„*Bibliotheca Antiqua*“, 2.) Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus, 2014, 109 lk.

Tartu Ülikooli dotsendi Mait Kõivu sõnul on Egiptuse Keskmise Riigi ajast (21.–18. sajand eKr) pärinev ja hiljem kuulsale Heti nimelisele kirjutajale omistatud vaarao Amenemheti õpetussõnad Muinas-Egiptuse didaktilise kirjanduse üks tähtteoseid. „Ühtlasi on tegu selle žanri ühe omanäolisema näitega, sest manitsused on pandud vandenõulaste tapetud valitseja suhu, kes postuumselt oma poja Senuserti poole pöördudes mõrvarid hukka mõistab ja sõnastab kujutelma ideaalsest valitsemisest nii, nagu Egiptuse ülemkiht seda eelnenud kriisist välja kasvanud Keskmise Riigi ajal nägi,“ selgitas Kõiv. „Temaatilisel seonduvad Amenemheti õpetused teise Egiptuse kirjanduse tähtteose, Sinuhe jutustusega, milles peategelase pagendus ja järgnevad katsumused võõrsil said alguse just kõnealuselt mõrvast. Amenemheti õpetussõnade põhjalikult kommenteeritud tõlge on Sergei Stadnikovi järjekordne panus maailma ühe vanema kirjakultuuri tutvustamisse eesti lugejale.“ Raamatu *Amenemhet I õpetus oma pojale Senusertile* kommentaarides ja saatesõnas analüüsib selle tõlkija, egiptoloog Sergei Stadnikov Vana-Egiptuse Keskmise riigi aegse (ca 2040–1782 eKr) jumalkuninga institutsiooni olemust. Viimasega seoses süvenetakse valitseja seotusele maailmakorraga (Maat), tema peaaegu piirideta võimule ja privileegidele ning ametist johtuvatele kohustus-tele. Ülevaatliskus vormis esitatakse ka kuningriikluse püsistumise kulg IV aastatuhande lõpust kuni Keskmise riigi alguseni. Teemakohastest kirjalikest allikatest käsitletakse eelkõige vaaraoide titulatuuri, Püramiiditekste, „Õpetussõnu Merikarale“, „Amenemhet I õpetust oma pojale Senusertile“ ning „Sinuhe jutustust“. Vladimir Sazonov: „*Amenemhet I õpetus oma pojale Senusertile* on unikaalne teos, mille aktuaalsus pole kadunud ka tänapäeval. Taolisi õpetusi valitsejale teame hilisemast ajast mitmeidki, nagu N. Machiavelli *Il Principe* (1532) või Rotterdami Erasmuse *Institutio principis Christiani* (1516), kuid Amenemheti õpetus on üks esimesi selles valdkonnas ja selles mõttes novaatorlik ja teedrajav.“

Kuningate ülevus: Etioopia rahvuseepos

Vanaetioopia keelest tõlkinud, märkused ja järelsõna kirjutanud Kalle Kasemaa. Tartu: Johannes Esto Ühing, 2015, 126 lk.

Kebra nagast ehk *Kuningate ülevus*, üks etioopia kirjanduse peateoseid, on eepiline jutustus Saalomoni dünastia võimulepääsemisest Etioopias. Lugu räägib Etioopia kuningatari reisist kuningas Saalomoni juurde Jeruusalemma, neitsiliku kuningatari võrgutamise kavala Saalomoni poolt, nende poja siirdumisest Etioopiasse ning asumisest kuningatroomile. Etioopia rahvuseepos on üks omapärasemaid piibliainese (1Kn 10) töötlusi ning see on andnud alust ka mitmete juudi ja araabia legendide tekkele. Saalomoni dünastia valitses Etioopias 1974. aastani, mil viimase valitseja Haile Selassie ('Kolmainsuse Vägi') kukutasid kommunistlikud ohvitserid.

Mišnatraktaat „Sabat“

Heebrea keelest tõlkinud ja kommenteerinud Kalle Kasemaa. („Piibel kontekstis“, 2.). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2015, 152 lk.

„Piibel kontekstis“ on raamatusari, mille eesmärgiks on tuua eesti lugejani Piibli raamatute ning nendega kõige lähemalt seotud kirjanduse (apokrüüfid, pseudoepiograafid, Qumrani kirjutised jne) tekstikriitilisi uus- ja esmatõlkeid ning pakkuda nende juurde nüüdisaegseid teaduslikult aluselt lähtuvaid kommentaare.

Sarja teine köide pakub lugejale sissevaadet juudi usuliste seaduste kesksesse kogumikku Mišnasse, mille teise osa esimene traktaat „Sabat“ tegeleb judaismi jaoks olemuslikult tähtsa sabbatipäeva erilisuse ja kombestikuga. Näeme, kuidas tõlgendatakse Vana Testamendi käsk ja keelde, kuidas sünteesitakse autoriteetsete rabide õpetuslikke laharvamusi ning kohandatakse sabbatiseadusi erinevate aegade ja oludega. Mišnatraktaat „Sabat“ on judaismi jaoks põhjanev, aga ka usundilooliselt tähelepanuväärne tekst, sest see aitab mõista nii juudi usundi kujunemist kui ka mitme Uue Testamendi kirjakohta tausta.

Patañjali. Yogasūtra

Sanskriti keelest tõlkinud Martti Kalda. Kommenteerinud Inga Põldma ja Martti Kalda. („*Bibliotheca Asiatica*“) Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus, 2015, 215 lk.

5.–2. sajandil eKr kirja pandud *Yogasūtra* on India ja maailma kirjanduspärandi üks kuulsamaid tekste. Teos loodi murrangulisel ajal, mil Indias sündisid arvukad mõttevoolud ja erinevad usundid (näiteks brahmanism, budism, džainism). *Yogasūtra*, Patañjali kirja pandud jooga filosoofia ja praktika baastekst, on kohustuslik kirjandus igale joogahuvilisele. Sellega pandi alus uuele askeetlikule maailmavaatele, mis levis sajandite jooksul Indiast üle kogu maailma ning mõjutab inimeste vaateid oma ihule ja hingele tänaseni. *Yogasūtra* on muistne tekst, mis sisaldab minevikutarkusi, mis on aktuaalsed ka tänapäeval.

Tõlke põhjalik sissejuhatus avab lugejale Vana-India aja-, kultuuri- ja mõtteleo olulisimad aspektid, jutustades samas ka *yoga* filosoofia ja jooga fenomeni arengu- loost minevikust kuni tänaseni. Sissejuhatuses tuleb juttu kõigest, mis *Yogasūtra*

puhul relevantne: veedade kirjandusest ja upanišadide filosoofiast, Buddha õpetusest ja omaaegsest mõttemaailmast. Läbi käiakse kõik jooga ajaloo olulisimad etapid. *Yogasūtra* tõlge on varustatud originaaliga ning põhjalikult kommenteeritud.

Koraan

Araabia keelest tõlkinud Haljand Udam, toimetanud ja saatesõna kirjutanud Amar Annus, kommentaarid ja järelsõna kirjutanud Jaan Lahe. Tallinn: Avita, 2015, 450 lk. 2. trükk.

Koraan on islami püha raamat, mis sisaldab Allahi ilmutusi Muhammadile. Koraan jaguneb 114 peatükiks ehk suuraks. Koraani struktuur ei ole kronoloogiline nagu näiteks Piiblit, peamiselt sisaldab Koraan käske ja hoiatusi, lugusid on vähem. Kuna Koraanis sisalduvad vihjed on tavainimesele sageli mõistetamatud, on selle lugemisel vajalikud sisu tõlgendused.

Islamimaailmas valitseb seisukoht, et Koraani ei ole võimalik täiesti õigesti tõlkida — ainult araabiakeelne originaal on õige ning usklikule sobiv. Seetõttu loevad ka araabia keelt mitteoskavad muslimid Koraani tavaliselt araabia keeles. Esimese võõrkeelena tõlgiti Koraan ladina keelde 1143. aastal. Tänapäeval on Koraan tõlgitud kõigisse suurematesse keeltesse.

Eesti orientalistika: kogumikud

Idakiri: Eesti Akadeemilise Orientaalseltsi aastaraamat 2014

Peatoimetaja Tarmo Kulmar, tegevtoimetaja Indrek Ude. Tartu: Eesti Akadeemiline Orientaalselts, 2015, 176 lk.

Eelretsenseeritav teadusajakiri *Idakiri* sisaldab kõigepealt mitu toimunud XXV orientalistikapäevade teaduskonverentsi (5.–6. aprillil 2013. a Tartus) ettekannete põhjal koostatud artiklit. Kaks tööd tuginevad arhiiviallikele: usuteadlane Priit Rohtmets uurib aastail 1935–1944 tegutsenud omaaegse Akadeemilise Orientaalseltsi liikmeskonda ja üritusi, ajaloolane Tarmo Kulmar aastail 1971–1977 toimunud TRÜ ÜTÜ orientalistikasektsiooni ajalugu. Teoloogiadoktorant Erki Lind uurib hathajooga tekstidele tuginedes jooga kehalisi religioosseid eesmärke. Füüsik Viktor Korrovits arutleb mütoloogilises võtmes moodsa kosmoloogia üle.

Lisaks konverentsiettekannetele leidub väljaandes ka teisi uurimusi. Vana-meister Jaan Puhvel teeb artiklis „Äkke orad hetiidi metafoorikas“ paeluva ekskursi indoeuroopa võrdlevasse keeleteadusesse, Gao Jingyi toob esile põnevaid laensõnaleide hiina keelest eesti keelde, indoloog Martti Kalda tutvustab Delhi ausammaste näitel monumentide teisaldamist Vana-India moodi. Viis teaduskirjutist on pühendatud Ees-Aasia temaatikale. Sumeroloog Peeter Espak arutleb mõnede sumeri senidateerimata müütide kirjapanekuaja üle, teoloogiadoktorant Andreas Johandi on tõlkinud ja kommenteerinud kuningas Ammi-ditāna hümni jumalanna Ištarile, arabist Helen Geršman aga Abū Nuwāsi veiniluulet ning assürioloog Vladimir Sazonov tõmbab paralleele Saddam Husseini ja muistsete Lähis-Ida despootide vahel. Koos politoloog Holger Mölderiga uurib Sazonov ka

tänapäeva Süüria sõjaliste sündmuste usulisi tagamaid. Lõpus on tavapärane ülevaade Eestis (seekord septembrist 2013 kuni oktoobrini 2014) ilmunud Ida-kirjandusest ja artiklite ingliskeelsed kokkuvõtted.

EAO aastaraamatu väljaandmist on toetanud Eesti Kultuurkapital.

Eesti orientalistika: doktoriväitekirjad

Erki Lind. The Concept of the Body in Chinese and Indian Bodily Practices: Transformation, Perspective, and Ethics

(Eestikeelne kokkuvõte: Kehakontseptsioon Hiina ja India kehalistes religiooni-praktikates: transformatsioon, perspektiiv ja eetika.) Supervisor: Prof. Dr. Tarmo Kulmar. (*Dissertationes theologiae Universitatis Tartuensis*, 31.) Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2015, 167 lk. Kaitsmise toimus 11. novembril 2015.

Doktoriväitekirjas uuritakse kehakontseptsioone Ida- ja Lõuna-Aasia kehalistes religioonipraktikates — jooga, tantra ja taoistlikud tehnikad — ning selle kaudu ka inimkeha rolli religioonis. Nendes praktikates esineb olulisi sarnasusi ja töös jõutakse järeldusele, et selle aluseks on ühine arusaam inimkehast. Töös näidatakse, kuidas inimkehale omistatakse kultuurilise tähendusega erijooni, mille muutmine võib olla religiooni eesmärgiks. Väitekiri sisaldab kolme juhtumiuuringut: esimene käib *Haṭha Yoga Pradīpikā* kohta, teine uurib kahte erinevat hiina teksti, *Zhuangzi*'d ja *Reisi Läände* Viveiros de Castro perspektivismi teooria kaudu ning kolmas Ge Hong'i *Shenxian zhuan*'i.

Dissertatsiooni järgmised on järgmised: keha transformatsioon võib olla iseseisev religioosne eesmärk; transformatsioonitehnikad kasutavad korrelatiivset mõtlemist praktikate ülesehituses; inimkeha mõistetakse premodernsetes ühiskondades ebastabiilse ja muutlikuna; keha ja selle konstrueerimise protsess on seotud eetikaga ja omab ka sotsiaalset mõõdet.

Eesti orientalistika: võõrkeelsed monograafiad

Peeter Espak. The God Enki in Sumerian Royal Ideology and Mythology

(Philippika — *Alttertumswissenschaftliche Abhandlungen / Contributions to the Study of Ancient World Cultures*, 87.) Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 235 lk.

Raamat on täiendatud väljaanne autori 2010. aastal kaitstud samanimelisest doktoritööst. Selgitava eessõna on kirjutanud Viini ülikooli sumeroloogiaproffessor Gebhard J. Selz. Teose esimesed seitse peatükki annavad ülevaate teemakohastest allikmaterjalidest, mis on säilinud jumal Enki või temaga seotud jumalike figuuride kohta ajavahemikust ca 2500–1700 eKr: kuninglikud raidkirjad, hümnid ja ametlikud tekstid. Kaks viimast peatükki on sünteesivad, keskendatud võrdlevale mütoloogiale ja arhailise Sumeri usundiloole. Sumeri, akadi ja teised muistsed kirjandusteosed on autor tõlkinud originaalkeelest. Erinevalt assürioloogiateadu-

ses üldlevinud arusaamadest väidetakse, et jumal Enki ei pruukinud algselt olla vetejumalus ning kahe erineva teoloogiakoolkonna olemasolu (Nippur ja Eridu) muistses Sumeris on kaheldav. Muuhulgas on peatutud sellel, et heebrea Vana Testamendi Genesisi raamatu Eeva ja Jahve suhe võib kajastada muistses Lähis-Ida müüdis, kus loojajumalus Enki teeb omale savist naise ja saab temaga esimese lapse. Samuti on käsitletud Lähis-Ida ühiskonnas läbi ajaloo selgelt nähtavaid naisjumaluste ja seega ka naise positsiooni üleüldise vähenemisega seotud probleeme ning mitmeid teemasid poliitilisest ajaloost, mis kajastuvad uuritud mütoloogilistes tekstides.

Tõlgitud teadus- ja aimekirjandus

Sogyal Rinpoche. Tiibeti raamat elust ja surmast

Inglise keelest tõlkinud Kai Vassiljeva ja Urmas Saarma.
Tallinn: Clemens & Tütred OÜ, 2014, 464 lk.

Tegemist on rahvusvaheliselt tunnustatud Tiibeti budistliku õpetaja Sogyal Rinpoche põhjaliku teosega, mis ühendab iidse Tiibeti tarkuse ja tänapäevased teaduslikud uuringud surma ja suremise ning universumi olemuse kohta. Raamatus selgitatakse *Tiibeti surnuteraamatu* vaateid elule ja surmale.

Raamat keskendub küsimusele, kuidas mõista elu tõelist tähendust, kuidas leppida surmaga ning aidata surijaid ja surnuid. Sogyal Rinpoche käsitleb põhjalikult ka püsimatust, karmat, kaastunnet ja erinevaid meelesharjutusi. See väga elujaatav raamat on kirjutatud taolise soojuse ja mõistmisega, et üks lugejatest ütles: „Ma ei tea, mis see on, aga see raamat lihtsalt armastab mind!“

Kurt Rudolph. Gnoosis: Ühe hilisantiikaegse usundi olemus ja ajalugu

Saksa keelest tõlkinud Jaan Lahe, Jana Lahe, Marju Lepajõe, kommenteerinud ja järelsõna kirjutanud Jaan Lahe. („*Gigantum Humeris*“) Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus, 2014, 552 lk.

Kurt Rudolphi *Gnoosis: Ühe hilisantiikaegse usundi olemus ja ajalugu* on seni ainus ülevaatlik raamat gnoosisest ja selle põhiprobleemidest. Tegu on teosega, mis on idapoolse Vahemere-ruumi religiooniloo, varakristluse ajaloo ja dogmaatika, samuti Uue Testamendi kujunemislöö ja teoloogia tundmaõppimiseks esmajärgulise tähtsusega.

Gnosis on kreekakeelne sõna, mis tähendab 'taipamist' — inimvaimu avanemist millegi uue mõistmiseks. Gnoosiseks nimetatakse religioosset liikumist, mis rõhutas jumalike saladuste tundmist. Liikumine tekkis Vahemere-ruumi idaosas ja levis meie ajaarvamise esimestel sajanditel Rooma riigi erinevates piirkondades. Ühe oma haru, maniluse ehk manihheismi näol levis liikumine laialdaselt ka Sassaniidide ehk Uus-Pärsia riigis, jõudes seal misjonäride kaudu koguni Hiinasse. Gnoosisel on palju kokkupuutepunkte varase kristluse, aga ka teiste Rooma keisririigis levinud usunditega (judaism, müsteeriumikultused) ja filosoofiasüsteemidega, eriti keskmise platonismiga. Liikumisena, mis rõhutab inimeses

olevat varjatud jumalikkust ja selle avastamise vajadust, on gnoosis olnud atraktiivne ka hilisema aja õhtumaistele mõtlejatele ning on seda tänapäevalgi, olles inspiratsiooniallikaks paljudele vaimsuse otsijatele.

Kurt Rudolph on üks tunnustatumaid gnoosise-spetsialiste maailmas. Raamatut on tõlgitud paljudesse keeltesse.

Mahatma Gandhi. Mõtteid ja vaateid

Inglise keelest tõlkinud Ruth Lias, toimetanud ja saatesõna kirjutanud Märt Läänemets. („Avatud Eesti Raamat“) Tartu: Ilmamaa, 2015, 320 lk.

Mohandas Karamchandi ehk Mahatma Gandhi (1869–1948), tuntuima 20. sajandi India filosoofi ja poliitiku mahukast kirjalikust pärandist on tõlkija Ruth Lias käesolevasse kogumikku valinud kirjatööd, mis annavad autorist, tema ajast ja mõttemaailmast tasakaalustatud ja põhjaliku ülevaate. Lihtsas sõnastuses ja löövalt esitab autor oma mõtteid Briti ülemvõimu all asuva India vabadusvõitlusest, vaimse ja ilmaliku maailma ühtsusest, püüdlustest Tõe poole ning ühest kõige vägevamast relvast — vägivaldast vastupanust.

Raamat neile, kes on väsinud vihkamast.

Daniel Goleman. Headuse väel:

Dalai-laama visioon tuleviku maailmast

Inglise keelest tõlkinud Krista Kallis. Tallinn: Tänapäev, 2015, 283 lk.

14. dalai-laama Tenzin Gyatso (sünd. 1935) on aastate jooksul avaldanud rea raamatuid. *Headuse väel* ilmub dalai-laama 80. sünnipäevaks ning on valminud koostöös tema sõbra Daniel Golemaniga, kellelt on muuhulgas eesti keeles ilmunud *Emotionaalne intelligentsus* ning *Keskendumine*. Käesolevas raamatus selgitab dalai-laama, kuidas võib igaüks meist kaasa aidata sellele, et maailm oleks elamiseks parem paik. See ei ole budismiõpik, vaid visionääri ettekujutus tulevikumaailmast. Dalai-laama selgitab oma põhimõtteid ja vaateid elule — siin on tõsielulugusid inimestest, kes on üritanud midagi muuta ja tõestusi uue mõtteviisi toimimisest.

Magdeburgi Mechthild, Meister Eckhart.

Jumaluse voogav valgus. Eristamise kõned

Keskülemsaksa keelest tõlkinud ja saatesõnad kirjutanud Kalle Kasemaa. („Avatud Eesti Raamat“) Tartu: Ilmamaa, 2015, 432 lk.

Magdeburgi Mechthildi teos *Jumaluse voogav valgus* on erilisel kohal keskaja müstiliste teoste hulgas: see on ülimalt poeetiline, rahvakeeles kirjutatud, ammutab ainest niihästi kristlike ilmikute kui õukondliku kirjanduse varasalvest ning kujutab endast Wolfgang Mohri arvates „võib-olla kõige julgemat erootilist luuleteost, mis keskajast meieni on jõudnud“. Magdeburgi Mechthildi on mõjutanud suurimaks Saksa müstikuks peetav Meister Eckhart, kes kuulub samahästi filosoofia ja teoloogia ajalukku. On leitud ka paralleele Meister Eckharti jutluste ning islami müstika

ja zen-budismi vahel. Tema *Eristamise kõned* sisaldab dominiiklaste ordu kloostrivendadele söögilauas peetud ettekandeid ja vastuseid nende küsimustele.

Matthew Kneale. Jumalate leiutamine:
usundite tekkelugu ateisti vaatenurgast

Inglise keelest tõlkinud Lauri Liiders. Tallinn: Ajakirjade Kirjastus, 2015, 264 lk.

Mis sundis sügavates koobastes varju otsivat eelajaloolist inimest palves vaimude poole pöörduma? Ja miks usk sestpeale jõudsalt on edenunud, vormides oma teel tuhandeid põlvkondi šamaane, vaaraosid, asteekide preestreid, maiade valitsejaid, juute, budiste, kristlasi, natse ja saientolooge?

Nagu meie unistused ja hirmud on aastatuhandete jooksul muutunud, nii on muutunud ka uskumused. Meie loodud jumalad on arenenud meiega koos sel ajaloolisel teekonnal, mis on täis inimohvreid, poliitilisi rahutusi ja veriseid sõdu. Usust sai inimeste suurim ja töömahukaim leiutis. See on jäänud meie lähedaseks kaaslaseks ning saatnud inimkonda kõigil mandritel kogu ajaloo vältel.

Daniel Meyerson. Kuningate orus:
Howard Carter ja Tutanhamoni haua leidmine

Inglise keelest tõlkinud Victoria Traat. („Imeline Ajalugu“)
Tallinn: Kirjastus Äripäev, 2015, 224 lk.

Egiptuse ajaloos on üks nimi, mida teavad kõik. See on Tutanhamon, lapsesõnu vaarao, kes ilmus taas maailma palge ette aastal 1922 ja põhjustas enneolematu sensatsiooni. Ketservaarao Ehnatoni poja Tutanhamoni 3300 aasta vanuse haua ja selle avastajate ümber keerlev lugu jutustab uskumatutest varandustest, ent samavõrra ka arheoloogia argipäevast, kus pörkuvad keerulised iseloomud ja noore teaduse esimestesse sammudesse sekkub päevapoliitika.

Autor käib läbi kogu pika tee, alustades koos lihtsa maapoisi Howard Carteriga aristokraatide lemmikloomade joonistamisest ning lõpetades teoks saanud kulda ja kalliskive täis maa-aluse varalaeka kaane kergitamisega. Sinna vahele jääb tonnide kaupa tolmu ja pettumusi, seiklusi, süngeid needusi, alandusi ja kisklusi nii võimuesindajate kui ka huaröövlitega, taustaks rahvusvaheline aarete väljavedu muuseumite ja rahameeste kolleksioonidesse. *Kuningate orus* aratab läbi väljakaevamiste tolmu ellu muistsete vaaraode kordumatu hiilguse.

Stephen Turnbull. Samurái: Jaapani sõdalase (mitteametlik) käsiraamat

Inglise keelest tõlkinud Kristiina Raudsepp. („Imeline Ajalugu“)
Tallinn: Kirjastus Äripäev, 2015, 192 lk.

“Samuraid on vaprad Jaapani sõdalased — kartmatud lahinguväljal, vilunud nii sõja- kui ka rahukunstides, eeskujuks alamatele seisustele ja auks esivanematele. Nad on treenitud kõigis võitluskunstides mõõgavõitlusest ja vibulaskmisest karate ja džudžitsuni ning kuuluvad Jaapani võitlejate kuulsusrikka eliidi hulka.

Jaapani militaarajaloo tunnustatud uurija Stephen Turnbulli rikkalikult illustreeritud ja humoorikas toonis kirja pandud raamat viib lugeja 17. sajandi Jaapanisse, kus samurai amet oli auasi. Noorte meeste jaoks, kes soovisid lahinguväljal oma vaprust näidata, oli see vägagi ihaldusväärne elu.

Raamatus kirjeldatakse üksikasjalikult, kuidas noorest samuraist saab vapper samuraisõdalane; missugune on samuraide lahinguväevarustus, relvad ja riietus; kuidas omandatakse võitluskunste aluseid ja õpitakse rituaale; kuidas käitatakse lahinguväljal ja piiratakse kindlusi; kuidas koheldakse langenud vastaseid ja teostatakse peade ülevaatust; kuidas suhtutakse naissoost samuraidesse; kuidas käitatakse teetseremoonial ja lahutatakse meelt; kuidas seistakse vastu kiusatustele; kuidas lahingus väarikalt langetakse.

Lisaks räägitakse samuraide kohast Jaapani ühiskonnas, Jaapani kuulsaimatest samuraidest ja sellest, missugused olid Jaapani ajaloo kuulsusrikkaimad lahingud.

Rohkelt illustreeritud ja humoristlikus toonis kirja pandud raamat Jaapani võitluskunste ajaloost sobib lugemiseks kõigile, kes tunnevad huvi Jaapani kultuuri vastu ja omavad piisavas koguses huumorimeelt.

Damo Mitchell. Taoistlik neigong: filosoofiline muutumiskunst

Inglise keelest tõlkinud Marja Liidja. Tallinn: Ersen, 2014, 256 lk.

Neigong oli sajandeid Hiina taoistlike sektide hästi varjatud saladus, põhineb Laozi õpetustel ja seda on edasi antud vaid muistsete ordude juhtide lähedastele õpilastele.

See raamat on murranguks kogu *neigong*'i protsessis ja seletab lihtsas sõnastuses mõttelaadi, millele tugineb *neigong*'i harjutamine. Damo Mitchell kirjeldab ka *sung*-hingamist, kõrgema taseme meditatsioonipraktikat, mida seni pakuti vaid „majasisestele“ õppuritele. Raamatus on esitatud terve kompleks *qigong*'i harjutusi koos abistavate fotode ja joonistustega.

Damo Mitchell on niihästi võitluskunste kui sisemiste kunstide õpetaja põhilselt Suurbritannias, kuid ka mujal Euroopas. Ta alustas treeninguid nelja-aastaselt ja tundis noorukina huvi loomulikult võitluskunste vastu, alles hiljem ilmusid ta huviväljale *neigong* ja klassikalised taoistlikud tekstid, mis on selle aluseks. Ta on Lotus Nei Gong School of Daoist Arts tehniline direktor ja Suurbritannias ja Rootsis.

Tõlgitud ilukirjandus

Robert van Gulik. Kohtunik Di kuulsad juhtumid

Inglise keelest tõlkinud Kersti Unt. Tallinn: Tänapäev, 2015, 272 lk.

Tegemist on algupärase 18. sajandi Hiina detektiivromaaniga, mis on valminud peamiselt Vaikse ookeani sõdade (1941–1945) ajal, kui pidev reisimine seoses mitmesuguste sõjaaja kohustustega tegi võimatuks teised ja keerukamad uurimused sinoloogia vallas. Eessõna, järelsõna ja märkused on lisatud hiljem, autori viibimise ajal diplomaatilisel tööel Washingtonis.

Šolem Aš. Oru laul

Jidiši keelest tõlkinud, kommenteerinud ja järelsõna kirjutanud Kalle Kasemaa. Tallinn: Loomingu Raamatukogu, 2015, nr 12–14, 136 lk.

Jidišikeelse klassiku Šolem Aši (1880–1957) 1938. aastal ilmunud lüüriline olukirjeldus sionistlikust Iisraeli-utoopiast, mida 20. sajandi algul läksid üles ehitama juudid kõikjalt maailmast. Idealistide ettevõtmist, mis algul näib lootusetu ja üle jõu käiv, kroonib kevade saabumine iidsesse, unarule jäetud orgu.

Tan Twang Eng. Öhtuste udude aed

Inglise keelest tõlkinud Triin Tael. („Moodne aeg“) Tallinn: Varrak, 2015, 376 lk.

Noor naine Yun Ling on otsustanud rajada Malaisia mägismaale aia Jaapani okupatsiooni ajal tapetud õe mälestuseks. Ainsana saab teda plaani elluviimisel aidata Aritomo, harukordsete oskuste ja mainega mees, kes oli kunagi Jaapani keisri enese aednik. Yun Ling võtab vastu Aritomo ettepaneku hakata tööle tema õpi-poisina ning sellest saab alguse teekond naise minevikku, mis on tihedalt põimunud Yun Lingi paljukannatanud kodumaa ajaloo saladustega.

Tan Twan Eng on sündinud 1972. aastal Malaisias. Ta õppis Londoni ülikoolis juurat ja töötas aastaid Kuala Lumpuris advokaadina, enne kui pühendus kirjan-dusele. Engi debüütromaan *Vihmaand* ilmus 2007. aastal. Teine romaan *Öhtuste udude aed* (2012) jõudis Bookeri auhinna kandidaatide lõppnimekirja ja võitis Aasia tähtsaima kirjandusauhinna Man Asian Literary Prize'i.

Amos Tutuola. Palmiveinijoodik

Inglise keelest tõlkinud Mathura. Kirjastus Allikaäärne, 2015, 104 lk.

Nigeeria kirjaniku Amos Tutuola *Palmiveinijoodikut* on nimetatud üheks olulisemaks teoseks 20. sajandi Aafrika kirjanduses. 1952. aastal esmailmunud raamat põhineb suuresti joruba pärimuslugudel, paljude eriskummaliste tegelaste hulgas astuvad siin üles tantsu vihtuvad mäelukad, riikalik pealuupere, silmadega saaki jahtiv röövvaim ja öö varjus tegutsev nähtamatu sulane. Loo peategelaseks on aga oma surnud veinilaskjat taga otsiv mees nimega Jumalate-isa-kes-suudab-siinilmas-kõike-korda-saata. Walesi kirjanik Dylan Thomas on öelnud, et Tutuola raamat on „kuratlik umbluujutt“; üleloomulik muutub siin enesestmõistetavaks, müstikast saab argipäev. See on vist üks pöörasemaid lugusid, mis eales kirja pandud.

Eesti autorite reisiraamatud

Ethel Aoude. Minu Ghana

Kirjastus Petrone Print, 2014, 280 lk.

Autor võtab oma muljed kokku nii: „Palju Euroopa noori satub Aafrika pinnale esimest korda turisti või vabatahtlikuna. Mina võtsin reisi ette aga hoopis isekamal põhjusel — ma tahtsin rikkaks saada. Mul oli plaan kasutada Eestis hästi toimivaid

äriideid Mustal Mandril, kus kõik on alles arenemisjärgus. Olen majandusnimene. Ma teadsin, et Ghanas on hiljuti leitud naftat, et seal on algamas ehitusboom, et sealse aktsiaturud on plussis. Aga ma ei arvestanud sellega, et satun korduvate röövide ohvriks, pistan rinda riikidevahelise bürokraatiaga ning pean tegelikult otsima tööd illegaalina.

Kogu segaduse ning kõikide viperuste kõrval oli alati aga midagi, mis hoidis suu naerul. Nüüd, viis ja pool aastat hiljem võin öelda, et leidsin selle, mida otsima tulin. Töötan reklaamiagentuuri tegevjuhina, mul on oma internetiäri ning Aafrikast lahkumise plaane ei pea.“

Heilika Pikkov. Minu Jeruusalemm: Kaameraga kloostris

Kirjastus Petrone Print, 2014, 245 lk.

Heilika Pikkov: „Jerusalemm on erakordselt tundlik linn. Pole olemas teist paika maa peal, kus nii palju palvetatakse, kus erinevad religioonid risti-rästi läbi-põimununa üksteise kõrval nõnda eksisteeriks ja kuhu inimesed saabuks nii suurte ootuste ja lootustega.

Viise, kuidas Jeruusalemma kogeda, on lõpmatu hulk. Mina elasin Ida-Jerusalemmas, vene õigeusu kloostris keset araablase küla, okupeeritud Palestiina aladel. Olin 28-aastane, kui hakkasin seal tegema dokumentaalfilmi 82-aastasest eesti nunnast, ema Kseniast. Käisin läbi pika tee — idee tekkimisest kuni filmi „Õlimäe õied“ valmimiseni läks seitse aastat. Pidin kloostrielust sügavuti läbi kasvama, et mind omaks võetaks. Teisalt sain lähemalt tundma õppida, kuidas tuksub Püha Linna süda väljaspool kloostrimüüre — sattusin müstilistesse seiklustesse nii ultra-ortodokssete juutide kui ka palestiinlastega. Pidasin filmimise ajal päevikut ja sellest kasvas välja raamat, millest leiab vastused mõnelegi olulisele küsimusele, mis jäi filmis vastamata.“

Nargiz Kuut. Samarkandi kuum suvi

Kirjastus Nargiz Kuut, 2014, 345 lk.

Samarkand — kauge ja võõras Idamaa pärl — avaneb läbi ajalooaegade, legendide, rahvakommete ja igapäevaislami, mida autor on kaasahaaravalt ladusa jutustuse vormis raamatu lehekülgedele põiminud.

Erki Loigom. Põhja-Korea — nälg, hirm ja maailma suurim vangla: kuidas ta püsib?

Kirjastus Kentaur, 2015, 424 lk.

Kuidas on 21. sajandil võimalik eksisteerida riigil, mille alamad elavad kui suures vangilaagris? Põhja-Korea ebainimlik eksperiment on kestnud kauem kui mistahes teine türannia viimase saja aasta jooksul.

Kuidas üle 20 miljoni inimese on elanud ligi 70 aastat valitsejate all, kes neid vaevu on suutnud toita ja katta, hoidnud neid eemale kõigest välismaailmas toimuvast ja loonud hirmuäratava repressiivühiskonna, kus mees kaebab naise, tütar ema peale?

Käesolev raamat üritab seletada Aasia ühe julmema riigi loomist, ülesehitust ja jätkuvat toimimist. Põhja-Korea ei ole vaid üks ajaloomuuseum aegu tagasi toimunud õuduste meenutamiseks, vaid see kõik toimub nüüd ja praegu, kogu maailma silme all.

Riik, mis on eelistanud panustada eelkõige relvadesse ja on arvestatav tuumajõud oma arenenud naabrite kõrval, kujutab peagi ohtu ka kaugematele riikidele üle merede. Miks kuni kolm miljonit nälga surnud inimest ei olnud piisav Kim Il-sungi loodud koletusliku monstrumi kokkukukkumiseks? Milline tohtu jõud on karismaatilistel liidritel inimeste ajukeemia üle ja kuidas tekib isikukultus?

Raamat heidab pilgu nii Põhja-Korea ajaloole, poliitikale kui majandusele, kuid kirjeldab ka kodanike argipäeva ja neid väheseid rõõme, mis selles hirmust läbiimbunud ühiskonnas veel alles on. Lõpetuseks keskendutakse ühele võimalikule tulevikustsenaariumile, mida teised Pyongyangi jälgijad käsitlevad ei ole. Raamatu kirjutamiseks viibis autor riigis ka kohapeal ja omab veidi isiklikumat vaadet Põhja-Korea olemusele ja toimimisele.

Siisi Saetalu. Minu Uganda: Eestlaste kohvik Aafrikas

Kirjastus Petrone Print, 2015, 264 lk.

Ühel päeval tuleb eesti mehel Jüriil Ugandas vabatahtlikku tööd tehes mõte avada selle pealinnas Kampalas kohvik, mis pakub tööd kohalikele erivajadustega noortele. Muidu rahulikus ja sõbralikus riigis on töötus üüratu ning erivajadustega noortel tööturule siseneda peaaegu võimatu. Mõeldud-tehtud. Eestis kogume annetustena kokku vajaliku raha ning autor — soovides Aafrikas midagi asjalikku ära teha — läheb Ugandasse plaani ellu viima. Pidevad hoiatused, et inimesi ei tohi usaldada, kohalike raske elu, närvekõditav liiklus ning külge kleebitud *muzungu*- ehk valge inimese staatus panevad linna eksinud autori kannatuse proovile. Peale harjumatu keskkonna ohustavad kohvikuprojekti õnnestumist rahaprobleemid, piiratud aeg ning harilikud äririskid. Üsna pea selgub, et õige suhtumisega on välismaalasel Kampalas asju ajada siiski täiesti võimalik. Positiivselt ja paindlikult lähenedes võib elu Ugandas olla lõputu üllatusi täis seiklus, mida saadab kohalike rõkkav naer ja stressivaba ellusuhtumine. Kuid kas sellest piisab, et eriline projekt ka edukalt käima lükata?

Hannes Hanso, Mart Kuusk, Priit Kuusk, Liivo Niglas, Kristjan Prii, Tanel Rütman.

Ehh, uhhuduur! Sina ei muuda Aafrikat, Aafrika muudab sind

Tallinn: Tänapäev, 2015, 350 lk.

Viimati kohtusime Uhhuduuri natuke hullumeelse, ent alati edasipürgiva jalgratturite seltskonnaga 2011. aastal, kui nad olid jõudnud Addis Abebasse Etioopias. Järgmine samm pidi olema teekond läbi Aafrika ning see teostus 2014. aastal, kui läbiti 5000 kilomeetrit Etioopiast Namiibiassa. Nagu ikka – päris kõik ei sujunud plaanide kohaselt, juhtus üsna uskumatuid lugusid, kohtuti veel uskumatute inimestega, aga ikkagi jõuti kohale. Kõigest sellest raamat räägibki.

Tõlgitud teabekirjandus

Shao LanHsueh. *Chineasy*: Lihtne nagu hiina keel

Inglise keelest tõlkinud Piret Ruustal. Tallinn: Argo, 2015, 192 lk.

Hiina keelt on pikka aega peetud kõige raskemini omandatavaks suureks keeleks, enamjaolt kirjamärkide rohkuse ja keerukuse tõttu. Kui *Chineasy* autor, Taiwanil sündinud, kuid suurema osa oma elust Inglismaal veetnud Shao LanHsueh hakkas oma Suurbritannias sündinud lastele hiina keelt õpetama, adus ta, kui kaelamurdvad on hiina kirjamärgid teiskeelsete jaoks. See oli tema lastele nagu Hiina piin! Niisiis lõi ta omaenda meetodi hiina kirjamärkide lugemaõppimiseks — *Chineasy*. Praeguseks on *Chineasy* tõlgitud juba enam kui 30 keelde.

Hiina keelt õpetatakse traditsiooniliselt umbes 180 kuni 215 radikaalist koosnevate seeriade kaudu. Neid radikaale saab seejärel kasutada hiina kirjamärkide moodustamiseks. *Chineasy* on selle kirjamärkide kogumi jaganud kõige põhilisemateks ja sagedamini ette tulevateks vormideks — see lubab õppida vähem ja lihtsamaid radikaale, mis selles raamatus kannavad nime „ehitusklotsid“. *Chineasy* eesmärgiks ongi õpetada lugema hiina kirjamärke lihtsate ja lõbusate piltide kaudu, seostades kirjamärgi tähenduse tugevalt visuaaliga. Vaid ühe väikese ehitusklotside komplekti abil on võimalik moodustada hulganisti uusi kirjamärke ja fraase — ja hiina keel polegi enam nii keeruline!

Andrew Humphreys. Marrakech

Inglise keelest tõlkinud Olavi Teppan.

(„Silmaringi reisisuht. Top 10.“) Tallinn: Koolibri, 2015, 128 lk.

Pole tähtis, kas reisite esimeses klassis või olete kokkuhoidlik, „Silmaringi esikümne reisisuht“ viib teid otse Marrakechi parimate pakkumiste juurde. Iga ala esikümne alates kõige parematest *hammam*’itest ja spaadest kuni aedade, *riad*’ide ja restoranideni annab igale reisijale vajalikke näpunäiteid. Aja ja raha säästmiseks on koguni nimekiri kümnest asjast, millest kindlasti hoiduda. Raamatu vahelt saate välja võtta väikese voldikkaardi linnaplaaniga, millele on lisatud veel 60 head ideed, kuidas Marrakechis päeva veeta.

Ron Emmons. Bangkok

Inglise keelest tõlkinud Anneli Kritšmann-Lekštedt.

(„Silmaringi reisisuht. Top 10.“) Tallinn: Koolibri, 2015, 128 lk.

Tai pealinnas Bangkokis on külluslikult vaatamisväärsusi, alates kullasäralistest templitest ja safranikarva rüüdes munkadest kuni hiiglaslike ostukeskuste, gurmeetoidulettide ja moodsate ööklubideni. Siin saavad kokku ühelt poolt iidne ja ajalooline ning teisalt sirvalt tänapäevane. Reisisuht on loetletud kaunid budistlikud templid, põnevamad muuseumid ja galeriid, rikkalikumad poed ja turud, parimad restoranid ja söögikohad, vahvamad paigad lastele, maalilisemad rannad, luksuslikumad spaad ja elavamad ööklubid. Iga vaatamisväärsuse juures on lühike tutvustus ja vajalik info, kuidas ja millal on sinna kõige parem minna. Aja ja raha säästmiseks on ära toodud ka kümme asja, mida tasuks kindlasti vältida. Taskuformaadis voldikkaarti on mugav linna kaasa võtta.